

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Биляна Йорданова

член на научното жури за присъждане на ОНС „доктор“,
утвърдено със Заповед на Ректора на ЮЗУ №2232 от 20.10.2023.

на дисертационен труд на тема:

„ВЗАИМОВРЪЗКИ МЕЖДУ ИДЕНТИЧНОСТ, СЕБЕУВАЖЕНИЕ И КОМУНИКАЦИОННО БЕЗПОКОЙСТВО ПРИ УЧЕНИЦИ В ЮНОШЕСКА ВЪЗРАСТ ОТ РЕПУБЛИКА ГЪРЦИЯ“

**С автор: Андреа Хрисанту - докторант в Катедра "Психология",
докторска програма „Педагогическа и възрастова психология“
към Философски факултет - ЮЗУ "Неофит Рилски"**

1. Нормативни основания за рецензия на дисертационния труд.

Представените ми документи по защитата на ОНС „доктор“ на Андреа Хрисантос Хрисанту (дисертационен труд, автореферат, списък на публикации, справка - проверка за липса на плагиатство чрез софтуера Turnitin) отговарят на изискванията на ЗРАСРБ и Правилника за прилагането му, както и на Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемането на академични длъжности в ЮЗУ „Неофит Рилски“.

2. Биографични данни за докторанта.

Андреа Хрисанту е родена и живее в Кипър. Нейното образование е в сферата на педагогиката. През 2015 завършва Демокритския университет със специалност педагогика, а през 2017 Хрисанту придобива допълнителна квалификация по специална педагогика. В автобиографичната справка кандидатката посочва, че владее английски език, но не уточнява степента на езикова компетентност. Обръщам внимание на този факт, защото основните ми забележки към дисертацията са свързани с наличието на семантични и лексикални грешки водещи до пропуски в теоретичния и емпиричен анализ. Предполагам, че именно езиковата бариера е основната причина за наличието на спорни моменти в изследването, които по никакъв начин не оказват влияние върху цялостната разработка.

3. Общ преглед на дисертацията - структура и съдържателни компоненти.

Дисертацията е структурирана в седем части - Въведение, Теоретични възгледи, Изследователска програма, Анализ на резултатите,

Обсъждане на резултатите, Заключение, Приноси-Препоръки. Написана е на 255 страници и включва 29 таблици. Цитираната литература обхваща 95 заглавия на гръцки и 343 заглавия на английски език.

Основните глави на настоящия труд включват съответно:

Теоретични подходи към идентичността, самочувствието, тревожността и комуникативната тревожност на подрастващите и взаимовръзката между тях. Описание на методологията и дизайна на изследването. Също така целта, задачите, хипотезите, извадката, стратегията за събиране на данни и анализ. Представяне на резултатите от изследването и техниките за анализ, както и обособени части отнасящи се до изследването, анализа и обяснението на резултатите от изследването, установяващи дали целта и задачите на изследването са постигнати, както и дали поставените изследователски хипотези са потвърдени или не.

Андреа Хрисанту изследва взаимовръзки между идентичността, самочувствието и комуникационната тревожност на подрастващите, както и най-важните фактори, които влияят върху тях. Като в изследването ѝ участват 431 ученици на възраст от 13 до 18 години, които посещават прогимназиален и гимназиален етап от различни градове и села от Гърция и Кипър. От Република Гърция са 310 ученици, а от Кипър 121 ученици, от които 216 момичета и 215 момчета. За по-ефективно провеждане на изследването и надеждна обработка на резултатите от него, учениците са разделени на две групи: ученици, посещаващи прогимназиален етап и ученици, посещаващи гимназиален етап.

Проучването е проведено с помощта на количествени и качествени методи за събирането на информация и по отношение на изследваните характеристики. Използвани са 5 широко приложими въпросника с висока валидност и надеждност, а именно: Тест за тревожност на Спилбъргър - State-Trait Anxiety Inventory (STAI); Версии на метода за оценка на самовъзприятието за подрастващи и юноши - The Self Perception Profile for Teenagers (PATEM III) and Adolescents (PATEM IV); Въпросник за самооценката на Бек, версия за юноши - Beck Self-Concept Inventory-Youth (BSCI-Y); и Въпросник на тревожността на Бек, версия за юноши Beck Anxiety Inventory-Youth (BAI-Y).

Глава първа показва, че докторантката се ориентира в понятийния апарат, в съответните теоретичните концепции и демонстрира умение да систематизира и анализира.

Във втора глава докторантката аргументира избора на инструментален апарат включващ конкретни качествени и количествени методи и представя изследователската програма.

В глава трета са представени резултатите от проведеното изследване и са интерпретирани установените зависимости по посока потвърждаване или отхвърляне на заложените хипотези.

4. Актуалност на научния проблем

Намирам избраната от Андреа Хрисанту тема за актуална и значима предвид факта, че юношеството като период от развитието на човека има биологично начало и психологически край, който е неразривно свързан с физическото, когнитивното и емоционалното развитие. Момчетата и момичетата по време на юношеството могат да претърпят значителни промени в своя психически свят като се наблюдава, че тези, които са се развили и по-рано често са по-популярни и в по-голяма степен приети от своите връстници. Следователно юношеството играе значима роля в последващото формиране на идентичността и Аз-а на индивида, включвайки различни ангажименти, цели, мотивации, както и психически и социален баланс. По време на юношеството обикновено младите хора търсят автономия и независимост от родителите си и изразяват по-голяма нужда от контакт с връстниците си, където социалната тревожност на подрастващите продължава да бъде сериозен проблем и поради тази причина намирането на ефективни интервенции за нейната регулация непрекъснато стимулира интереса на изследователите.

Изследователска програма е представена подробно и в съответствие със стандартите за провеждане на подобно проучване.

Целта на Андреа Хрисанту е да установи наличие на връзки между идентичност, самооценка и комуникативна тревожност при ученици в подрастваща и юношеска възраст. За целта са изследвани следните психологически конструктори: а) ситуативна тревожност, б) личностна тревожност, в) концепция за себе си, г) самовъзприятие, д) самооценка и е) училищни компетенции.

5. Оценка на резултативната част от дисертационното изследване

Анализът на резултатите от отговорите на участниците в изследването е извършен във софтуерен пакет за статистически анализ - SPSS Statistics 28 на IBM. Изследването на самооценката и комуникативната тревожност при гръцки и кипърски юноши е осъществено с помощта на

надеждни, валидни и адаптирани инструмента за измерване: Установени са високи стойности на коефициента на надеждност а на Кронбах за извадката от настоящото изследване, съответстващи на тези при разработването на въпросниците.

Статистически значими разлики между ситуативната и личностната тревожност се откриват в рамките на пола като и при двата пола по-висока е тревожността като личностна характеристика. Статистически значими разлики между тревожността като състояние и тревожността като черта се откриват и в двете възрастови групи като отново личностната тревожност е по-висока и в двете групи, докато по отношение на националността разликите са същите като в общата популация. Тези резултати са в съответствие с други проучвания в международната литература. Изследването е проведено по време на пандемията от Covid-19, чиито свързани ограничения и последици изглежда са засегнали значително младите хора и тяхното психологическо благополучие.

От изследването на самооценката, уменията и енергичността на подрастващите с въпросника на Beck Self-Concept Inventory (BSCI-Y) се установява, че момчетата и като цяло подрастващите в гимназиалното образование проявяват статистически значимо по-високи нива на самоувереност, умения и сила. При сравнението между юношите от Гърция и Кипър не се откриват статистически значими разлики в Аз-концепцията, като се наблюдава висок общ резултат. Тези резултати са малко по-високи при момчетата, но не са статистически значими. Няма статистически значима разлика между подрастващите в Гърция и Кипър. Установено е, че отношенията с връстниците са на добро ниво и не се влияят от пола, от нивото на образование, нито от страната на местоживеене. Отношенията с родителите също са на добро ниво като няма статистически значими разлики между момчетата и момичетата, както според нивото на образование така и според националността.

Открити са статистически значими разлики по отношение на училищните постижения по математика като момчетата в Гърция и Кипър показват по-високи резултати от момичетата, както в прогимназиалното, така и в гимназиалното образование. Тъкмо обратното се наблюдава в измерението на езиковите способности, където момичетата имат статистически значим по-висок резултат от момчетата в Гърция и Кипър. По отношение на измерването на атлетичните способности не са открити

статистически значими разлики. В гимназиалното образование тази разлика е очевидна в полза на момчетата. Не са открити разлики между страните, и в Гърция и в Кипър момчетата и момичетата имат идентични нагласи.

Измерението естествен външен вид има високи стойности сред подрастващите, независимо от пола, нивото на образование и страната. Установява се, че юношите, участвали в проучването, обръщат внимание на външния вид и показват индивидуално удовлетворение от външния вид в задоволителна степен. Резултатите от РАТЕМ III и IV показват, че по-малките момчета и момичета, оценяват по-високо от юношите на възраст 15-18 години физическия външен вид.

Поведението на подрастващите, в контекста на училищните задължения и социалните контакти в това проучване не са патологично отдалечени от границите на нормата. Също така няма разлики по пол или държава както в прогимназиалното, така и в гимназиалното образование. Тийнейджърите в това проучване развиват приятелства в значителна степен като не се установяват различия по пол или националност. При юношите от гимназиалното образование са изследвани две допълнителни измерения, способност за работа и емоционално-интернационални отношения. Работоспособността, успехите и неуспехите на подрастващите в гимназиален етап влияят върху развитието на самооценката, самоефективността и професионалната ориентация. Юношите показват доста висока степен на работоспособност, в която не се наблюдаваха различия по пол и националност. Установено е, че измерението Емоционални - интернационални отношения не е проблематично, тъй като общия резултат е над средния. Тийнейджърите в изследването на Андреа Хрисанту не спазват дистанция и проявяват приемане към хора от различни раси, като това е вярно както за момчета, така и за момичетата. Самооценката на юношите в изследването е висока, като момчетата имат малко по-висок резултат от момичетата, но няма статистически значима разлика по пол и национална принадлежност.

6. Приноси и новаторски моменти на дисертацията

Смятам, че Андреа Хрисанту чрез настоящото изследване, проучващо особеностите на тревожността, самооценката и аспектите на общуването между гръцки и кипърски юноши, притежава иновативен характер и откривам следните приносни моменти:

Извършен е подробен анализ от теоретична гледна точка по отношение на особеностите и същността на конструктите тревожност и самооценка и аспектите на общуването между гръцки и кипърски юноши в контекста на взаимоотношенията с родителите и връстниците.

Установено е актуалното състояние по отношение на нивата на тревожност, самооценката и аспектите на общуването между гръцки и кипърски юноши в контекста на взаимоотношенията с родителите и връстниците.

Констатирани са актуални тенденции във взаимозависимостта между тревожност, самооценката и аспектите на общуването между гръцки и кипърски юноши в контекста на взаимоотношенията с родителите и връстниците.

Проследено е влиянието на тревожността, самооценката и аспектите на общуването върху гръцки и кипърски юноши в контекста на взаимоотношенията с родителите и връстниците.

Установена е трайна тенденция и стабилност на отношенията между юношите връстниците и родителите, която се явява основен индикатор за хармонично поведение на подрастващите.

7. Заключение

В заключение изразявам мнение, че дисертационният труд на тема: „Взаимовръзки между идентичност, самочувствие и тревожност при общуване сред подрастващи в република Гърция“ отговаря на всички изисквания на Закона за развитието на академичния състав на Република България и Правилника за развитие на академичния състав в ЮЗУ „Неофит Рилски“. Давам своя положителен вот за присъждането на докторант Андреа Хрисантос Хрисанту научната и образователна степен „доктор по 3.2. Психология Педагогическа и възрастова психология.

Дата: 26.10.2023 г.
Благоевград

Рецензия: .....
/доц. д-р Б. Йорданова/

R E V I E W

by Assoc. Prof. Bilyana Yordanova, PhD

member of the scientific jury for awarding the Educational and Scientific Degree "doctor", approved by the Order of the Rector of the South-West University - Blagoevgrad No. 2232 of 20.10.2023.

of a dissertation on:

“Interrelationships between Identity, Self-esteem and Communication Anxiety among Adolescents in the Republic of Greece”

With author: Antrea Chrysanthou - PhD student in the Department of Psychology,

doctoral program "Pedagogical and Age Psychology"
to the Faculty of Philosophy - Neofit Rilski University

1. Normative grounds for review of the dissertation work.

The documents submitted to me for the Antrea Chrysanthos Chrysanthou's defense of educational and scientific degree "doctor": dissertation, abstract, list of publications, reference - check for absence of plagiarism using the Turnitin software, meet the requirements of LDASRB and the Regulations for its implementation, as well as the Regulations for the terms and conditions for acquiring scientific degrees and taking academic positions at SWU Neofit Rilski.

2. Biographical data for the doctoral student.

Antrea Chrysanthou was born and lives in Cyprus. Her education is in the field of pedagogy. In 2015, he graduated from the Democritus University with a major in pedagogy, and in 2017, Chrysanthou acquired an additional qualification in special pedagogy. In the autobiographical reference, the candidate states that she is fluent in English, but does not specify the degree of language competence. I pay attention to this fact because my main remarks to the dissertation are related to the presence of semantic and lexical errors leading to gaps in the theoretical and empirical analysis. I assume that it is the language barrier that is the main reason for the presence of controversial moments in the research, which in no way affect the overall development.

3. General overview of the dissertation - structure and content components.

The dissertation is structured in seven parts - Introduction, Theoretical views, Research program, Analysis of results, Discussion of results, Conclusions, Contributions-Recommendations. It is written on 255 pages and includes 29 tables. The cited literature covers 95 titles in Greek and 343 titles in English.

The main chapters of the present work include, respectively:

Theoretical approaches to adolescent identity, self-esteem, anxiety, and communication anxiety and their interrelationships. Description of research methodology and design. Also the purpose, objectives, hypotheses, sample, data collection and analysis strategy. Presentation of the research results and analysis techniques, as well as separate parts related to the research, analysis and explanation of the research results, establishing whether the aim and objectives of the research were achieved, as well as whether the research hypotheses were confirmed or not.

Antrea Chrysanthou explores the interrelationships between identity, self-esteem and communication anxiety in adolescents, as well as the most important factors that influence them. As in her research, 431 students aged 13 to 18 who attend junior high school and high school from different cities and villages in Greece and Cyprus participate. There are 310 students from the Republic of Greece, and 121 students from Cyprus, of which 216 are girls and 215 are boys. For more efficient conduct of the research and reliable processing of its results, students are divided into two groups: students attending junior high school and students attending high school.

The study was conducted using quantitative and qualitative methods for the collection of information and regarding the characteristics studied. 5 widely applicable questionnaires with high validity and reliability were used, namely: Spielberger State- Trait Anxiety Test Anxiety Inventory (STAI); Adolescent and Adolescent Versions of the Self-Perception Assessment Method - The Self Perception Profile for Teenagers (PATEM III) and Adolescents (PATEM IV); Beck Self-Assessment Questionnaire, Adolescent Version - Beck Self-Concept Inventory-Youth (BSCI-Y); and the Beck Anxiety Questionnaire, Beck Adolescent Version Anxiety Inventory-Youth (BAI-Y).

Chapter one shows that the doctoral student orients herself in the conceptual apparatus, in the relevant theoretical concepts and demonstrates the ability to systematize and analyze.

In the second chapter, the doctoral student argues for the choice of an instrumental apparatus including specific qualitative and quantitative methods and presents the research program.

In chapter three the results of the conducted research are presented and the established dependencies are interpreted in the direction of confirming or rejecting the established hypotheses.

4. Relevance of the scientific problem

I find the topic chosen by Antrea Chrysanthou to be significant and relevant given the fact that adolescence, as a period of human development, has a biological beginning and a psychological end, which is inextricably linked to physical, cognitive and emotional development. Boys and girls during adolescence can undergo significant changes in their mental world, and those who have developed earlier are often more popular and more accepted by their peers. Adolescence therefore plays a significant role in the subsequent formation of an individual's identity and self, involving various commitments, goals, motivations, as well as mental and social balance. During adolescence, young people usually seek autonomy and independence from their parents and express a greater need for contact with their peers, where adolescent social anxiety continues to be a serious problem, and for this reason, finding effective interventions for its regulation continues to stimulate interest to the researchers.

A research program is presented in detail and in accordance with the standards for conducting such research.

Antrea Chrysanthou's goal is to establish the presence of relationships between identity, self-esteem and communicative anxiety in adolescent and adolescent students. For this purpose, the following psychological constructs were investigated: a) situational anxiety, b) personal anxiety, c) self-concept, d) self-perception, e) self-evaluation and f) school competencies.

5. Evaluation of the resulting part of the dissertation research

The analysis of the results of the responses of the research participants was carried out in a software package for statistical analysis - SPSS Statistics 28 of IBM. The study of self-esteem and communicative anxiety in Greek and Cypriot adolescents was carried out using reliable, valid and adapted measurement instruments: High values of Cronbach's reliability coefficient were found for the sample of the present study, corresponding to those in the development of the questionnaires.

Statistically significant differences between situational and personal anxiety are found within gender, as anxiety as a personality characteristic is higher in both genders. Statistically significant differences between state anxiety and trait anxiety were found in both age groups, again personality anxiety was higher in both groups, while in terms of nationality the differences were the same as in the general population. These results are consistent with other studies in the international literature. The research was conducted during the Covid -19 pandemic, the associated restrictions and consequences of which appear to have significantly affected young people and their psychological well-being.

Beck Questionnaire Study of Adolescent Self-Esteem, Skills, and Self-Concept Inventory (BSCI-Y) found that boys and, in general, adolescents in high school education exhibited statistically significantly higher levels of self-confidence, skills, and power. No statistically significant differences in self-concept were found when comparing adolescents from Greece and Cyprus, with a high overall score observed. These scores are slightly higher in girls, but not statistically significant. There is no statistically significant difference between adolescents in Greece and Cyprus. Peer relations were found to be at a good level and not influenced by gender, level of education, or country of residence. Relations with parents are also at a good level, with no statistically significant differences between boys and girls, both according to the level of education and according to nationality.

Statistically significant differences were found in terms of school achievement in mathematics with boys in Greece and Cyprus showing higher results than girls in both lower secondary and upper secondary education. Just the opposite is observed in the language ability dimension, where girls score statistically significantly higher than boys in Greece and Cyprus. Regarding the measurement of athletic ability, no statistically significant differences were found. In secondary education, this difference is evident in favor of boys. No differences were found between the countries, and in both Greece and Cyprus boys and girls had identical ratings .

The natural appearance dimension has high values among adolescents, regardless of gender, education level and country. The adolescents who participated in the study were found to pay attention to appearance and show individual satisfaction with appearance to a satisfactory degree. The results of PATEM III and IV show that younger boys and girls rate physical appearance higher than adolescents aged 15-18 years.

The behavior of the adolescents, in the context of school duties and social contacts, in this study were not pathologically far from the limits of the norm . There are also no gender or country differences in both lower secondary and upper secondary education. The teenagers in this study developed friendships to a significant extent, with no differences found by gender or nationality. Two additional dimensions, ability to work and emotional-international relations, were investigated in high school adolescents. The ability to work, successes and failures of adolescents in high school influence the development of self-esteem , self-efficacy and professional orientation. Adolescents show a fairly high degree of work ability, in which no differences were observed by gender and nationality. The Emotional - International Relations dimension was found not to be problematic, as the overall score was above average. The teenagers in Antrea Chrysanthou's study were not distanced and accepting of people of different races, and this was true for both boys and girls. Adolescent self-esteem in the study was high, with boys scoring slightly higher than girls, but no statistically significant difference by gender or ethnicity.

6. Contributions and innovative moments of the dissertation

I believe that Antrea Chrysanthou, through the present study, investigating the features of anxiety, self-esteem and aspects of communication between Greek and Cypriot adolescents, has an innovative character and I find the following contributing points:

A detailed analysis was carried out by theoretical perspective regarding the features and the essence of the constructs anxiety and self-esteem and aspects of communication between Greek and Cypriot adolescents in the context of relationships with parents and peers.

The current status regarding anxiety levels, self-esteem and communication aspects between Greek and Cypriot adolescents in the context of relationships with parents and peers.

Current trends have been identified in the interdependence between anxiety, self-esteem and aspects of communication between Greek and Cypriot adolescents in the context of relationships with parents and peers.

The influence of anxiety has been traced, self-esteem and aspects of communication on Greek and Cypriot adolescents in the context of relationships with parents and peers.

A permanent trend and stability of relations between adolescent peers and parents, which is a main indicator of harmonious behavior of adolescents.

7. Conclusion

In conclusion, I express the opinion that the dissertation work on the topic: Interrelationships between Identity, Self-esteem and Communication Anxiety among Adolescents in the Republic of Greece meets all the requirements of the Law on the Development of the Academic Staff of the Republic of Bulgaria and the Regulations for the Development of the Academic Staff at the SWU "Neofit Rilski". I give my affirmative vote for the award of PhD student Antrea Chrysantos Chrysanthemum the scientific and educational degree "doctor" according to 3.2. Psychology Educational and age psychology.

Date: 26/10/2023
Blagoevgrad

Review by: .....
/Assoc. Prof. B. Yordanova, Phd/